

UNIVERSITATEA DE STAT ÎN MOLDOVA

**Cu titlu de manuscris
CZU 349.6(043.3)**

NICOLAU INGRID-ILEANA

RAPORTUL JURIDIC DE DREPT AL MEDIULUI

Specialitatea: 12.00.02 – Drept public (drept ecologic)

**AUTOREFERAT
AL TEZEI DE DOCTOR ÎN DREPT**

CHIȘINĂU, 2012

Teza a fost elaborată la catedra Drept public a Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Conducător științific: BELECCIU Ștefan, dr. în drept, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Referenți oficiali:

CUȘMIR Marcel, dr. hab. în drept, conf. univ., Academia de Administrare Publică;

IORDANOV Rodica-Iordanca, dr. în drept, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova

Componența Consiliului științific specializat:

GUCEAC Ion, președinte al CSȘ, dr. hab. în drept, prof. univ.

CÂRNAȚ Teodor, secretar științific al CSȘ, dr. hab. în drept, conf. univ.

ORLOV Maria, membru al CSȘ, dr. în drept, conf. univ.

ROȘCANU Anton, membru al CSȘ, dr. în drept, conf. univ.

TROFIMOV Igor, membru al CSȘ, dr. în drept, conf. univ.

Suținerea va avea loc la „28” iunie 2012, ora 14.00

în cadrul ședinței Consiliului Științific Specializat D 30.12.00.02 Drept public (ecologic) de pe lângă Universitatea de Stat din Moldova (mun. Chișinău, str. Iablocikin 2/1, bl. 7, sala de ședințe).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate pe pagina web a CNAA (<http://www.cnaa.md>), la Biblioteca Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI și la Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Autoreferatul științific a fost expediat la „26” mai 2012

Secretar științific al

Consiliului Științific Specializat,

dr. hab. în drept, conf. univ. _____ **CÂRNAȚ Teodor**

Conducător științific,

dr. în drept, conf. univ. _____ **BELECCIU Ștefan**

Autor

_____ **NICOLAU Ingrid-Ileana**

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei investigate. Istoria dezvoltării societății umane a demonstrat nu doar o singură dată faptul că normele de conviețuire umană suportă diverse modificări, care se datorează, de regulă, valorilor pe care le promovează societatea la o anumită etapă de dezvoltare.

Astăzi, în condițiile în care societatea umană a atins niveluri înalte de dezvoltare, ceea ce implică folosirea resurselor naturale în volume imense, o problemă importantă care apare este protecția mediului.

Aceasta condiționează constituirea unor norme ce ar proteja mediul, iar în rezultat apare un fascicul distinct de raporturi juridice, care sunt deosebite după conținutul și forma lor de cele ale altor ramuri de drept.

Prin urmare, soluționarea unei probleme specifice pentru societatea umană, cum ar fi cea a protecției mediului, nu poate fi realizată fără cunoașterea și aplicarea regulilor specifice. Având în vedere faptul că fenomenele naturii decurg independent de voința umană și că orice intervenție a omului în mediu duce inevitabil la modificări, constatăm că și procedeele utilizate la soluționarea acestor probleme trebuie să fie cele mai categorice, astfel încât în final să excludă intervenția sau să înlăture totalmente consecințele acesteia.

La acest capitol, cea mai actuală problemă care se evidențiază este cea a naturii și esenței raportului de mediu. Aceasta se datorează interesului permanent ce vizează protecția mediului atât din partea populației, cât și din partea statului. Actualitatea unui studiu științific privind problema raportului de dreptul mediului este subliniată și de existența unor divergențe între aplicarea corectă a normelor legale, pecum și de elaborarea cadrului juridic adecvat care se referă la protecția mediului. În așa fel, nu doar la faza de aplicare a legii se cere o identificare clară a raportului de dreptul mediului, dar și în faza de elaborare a legi, în vederea determinării unui stil aparte pentru reglementările de mediu.

Actualitatea temei investigate rezultă și din faptul că perfecționarea relațiilor sociale existente, legate de raporturile de beneficiere de resursele naturale, precum și de elementele mediului uman, generează recunoașterea unor noi categorii de principii care nu au existat până la acest moment sau care nu au fost recunoscute, dar se cer a fi recunoscute obiectiv.

Obiectul cercetării îl constituie sistemul problemelor teoretice,

metodologice și aplicative legate de raportul de dreptul mediului. Considerăm că o cunoaștere profundă a particularităților de aplicare a regulilor și principiilor ce țin de raporturile de dreptul mediului va determina în mare măsură buna funcționare a mecanismelor de protecție a mediului, iar în subsidiar, va face ca problema ecologică să devină un lucru fără de pericol atât pentru cetățeni, cât și pentru autoritățile publice.

Astăzi, la capitolul „raporturilor de dreptul mediului” apar un șir de probleme fără un răspuns determinat, asupra cărora urmează să se expună știința dreptului. Dintre acestea evidențiem:

- caracterele raportului juridic de dreptul mediului;
- diferența dintre raporturile de mediu și celelalte raporturi juridice;
- domeniile de relații care formează obiectul raportului de dreptul mediului;
- limitele de aplicare a legii de mediu privind raporturile complexe, precum și categoriile de raporturi care nimeresc exclusiv sub incidența legislației de mediu;
- problema admisibilității raporturilor specifice doar dreptului mediului;
- posibilitatea încheierii contractului ecologic în sistemul relațiilor contractuale;
- criteriile de delimitare a raporturilor contractuale de mediu de celelalte categorii de raporturi contractuale;
- rolul autorităților publice, inclusiv a statului, în procesul de desfășurare a raporturilor de mediu;

Anume aceste probleme, de rând cu multe altele, au determinat inițierea prezentului studiu.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Fundamentarea unei poziții științifice care să argumenteze particularitățile raporturilor juridice de mediu este posibilă doar prin prisma denumirii corecte a ramuri distincte de drept, Dreptul mediului, (la moment drept ecologic).

Problemele științifice referitoare la raporturile de dreptul mediului au constituit în anumite limite obiect de cercetare al savanților în domeniu. În acest context, este important de menționat lucrările profesorului român E. Lupan, „Dreptul mediului”, Partea generală, vol I (București, 1996); „Dreptul mediului” (București, 2002), E. Lupan în coautorat cu M. Minea și A. Marga, „Dreptul mediului”, Partea specială, vol. II (București, 1997), unde este relevat un concept al raportului de dreptul me-

diului ca fiind un raport ce are drept obiectiv protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor de mediu. În aceste lucrări se fundamentează ideea după care un raport „pur” de dreptul mediului urmează a nu încorpora elemente ale altor categorii de raporturi juridice, cum ar fi a celor de drept civil. În așa fel, consideră autorul, raportul juridic de dreptul mediului nu poate avea ca obiect folosința de mediu, acesta fiind obiectivul dreptului civil.

Aceeași poziție este susținută de M. Duțu și D. Marinescu, care, în lucrările lor „Dreptul mediului” (București, 1995), „Dreptul Internațional și Comunitar al Mediului” (București, 1995), „Dreptul mediului înconjurător” (București, 1996) sunt de părerea că raportul de dreptul mediului, inclusiv cel de drept internațional al mediului, vizează acea categorie de relații care are ca obiect protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor de mediu.

Autorul rus V. Petrov, care reprezintă unul din cei mai de vază specialiști ai doctrinei ruse în domeniul dreptului mediului, în lucrarea sa „Dreptul ecologic al Rusiei” (Moscova, 1999), abordează o poziție mai formalistă și în acest sens susține că prin raport de dreptul mediului este necesar de înțeles o relație reglementată de normele de drept al mediului.

Un alt autor rus, B. Erofeev, în lucrarea „Dreptul ecologic al Rusiei” (Moscova, 1996), susține că prin raport de dreptul mediului este necesar de avut în vedere acea relație care apare între persoane fizice sau juridice și mediul lor de existență, relații reglementate de normele dreptului mediului.

Inițierea cercetării raportului juridic de dreptul mediului a fost generată de conceptul expus în lucrarea autorilor moldoveni, P. Zamfir și I. Trofimov, „Dreptul mediului. Partea generală” (Chișinău, 1998), potrivit căruia raportul de dreptul mediului este privit drept acea relație socială ce are ca obiect protecția, conservarea, dezvoltarea, dar și folosința rațională a componentelor de mediu. În așa fel, în această lucrare se abordează o nouă poziție științifică prin care are loc extinderea domeniului raportului juridic de dreptul mediului.

Însă, necesitatea cercetării acestui spectru de subiecte rezidă din faptul că problema raportului de dreptul mediului, deși a constituit obiect al cercetării în diverse izvoare și studii științifice din Republica Moldova, România, Rusia și alte țări, totuși, considerăm că aceasta a fost elucidată parțial și fragmentar, fără a fi examinate profund toate proble-

mele caracteristice unui raport juridic, inclusiv din punctul de vedere al aplicării acestuia.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul principal al lucrării constă în determinarea locului raporturilor juridice de dreptul mediului, în vederea identificării elementelor specifice de aplicare a acestor raporturi. Delimitarea raporturilor de dreptul mediului de alte raporturi juridice aceasta fiind nu doar o problemă teoretică, ci și una practică.

Scopul urmărit prin această lucrare rezidă în studierea concepțiilor doctrinare ce vizează principiile și condițiile de realizare a raporturilor de mediu, analiza legislației în contextul evoluției rapide a unor reglementări juridice necunoscute anterior, respectiv și apariția unor noi categorii de principii și reguli deschise spre cercetare, dezvăluite și incluse în circulația științei juridice naționale, precum și studierea profundă a concepțiilor doctrinare ce țin de esența juridică și natura raportului de mediu.

Obiectivele trasate în vederea realizării acestui scop au fost de natură să:

- identifice noțiunea și esența raporturilor de dreptul mediului;
- facă o analiză științifică și să aprecieze specificul și particularitățile diferitor categorii ale raporturilor de dreptul mediului;
- evidențieze trăsăturile de bază ale formelor și tipurilor de raporturi de dreptul mediului;
- elucideze unele aspecte particulare care se referă la raporturile contractuale ecologice și perspectiva aplicabilității acestora în sistemul de drept al Republicii Moldova și chiar al României.

Suportul metodologic al lucrării îl constituie tezele fundamentale ale filosofiei, teoriei generale a statului și dreptului, dreptului mediului, dreptului contravențional, dreptului civil, precum și ale altor discipline juridice și socio-umane care reflectă tema investigată. Caracterul complex al studiului determină diversitatea metodelor, procedeele și tehnicilor utilizate: metode științifice generale (gramaticală, logică, sistematică, istorică, comparativă, tipologică); metode sociologice (analiza erorilor) și juridice (formal juridică, juridică comparată).

La întocmirea prezentei lucrări ne-am bazat pe studierea materialului doctrinar-teoretic, normativ-legislativ și practic, fiind obținute astfel unele rezultate științifice ale căror conținut nu epuizează problema în cauză, dar prin care se pretinde crearea unei viziuni noi asupra acesteia.

Baza teoretică, metodologică și empirică a tezei o constituie: legislația națională și cea străină, literatura juridică de specialitate autohtonă

și lucrările unor savanți din România, Republica Moldova, Rusia, Franța etc.

La baza elaborării acestei teze sunt lucrările și abordările doctrinare ale savanților consacrați în domeniu: E. Lupan, M. Minea, A. Marga, M. Duțu, D. Marinescu, V. Petrov, B. Erofeev, P. Zamfir, I. Trofimov ș. a.

Noutatea științifică a lucrării rezidă în faptul că este una dintre primele cercetări complexe din Republica Moldova a problemelor teoretice și aplicative privind raportul juridic de dreptul mediului, în baza căreia sunt relevate legități, formulate concluzii, propuneri și recomandări ce ar asigura noi posibilități pentru aplicarea și folosirea reală a datelor științifice în scopul desăvârșirii aspectelor legate de aceste categorii de raporturi. De asemenea, a fost formulată ideea instituirii unor relații specifice legate de contractul ecologic, s-a evidențiat un spectru nou de rapoarte de dreptul mediului, la care literatura de specialitate încă nu a făcut referință. Prin această lucrare se abordează un subiect care la momentul de față constituie unul „cheie” în discuțiile savanților în domeniu.

Problema științifică soluționată constă în identificarea și argumentarea științifică și logică a unor categorii noi de reguli specifice, aplicabile raporturilor de dreptul mediului, care vin să completeze știința juridică și practica ce vizează raporturile de dreptul mediului

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Concluziile și recomandările enunțate în teză vor permite dezvoltarea anumitor direcții în știință juridică, legislației din domeniul protecției mediului și practică. Aceasta, la rândul său, va determina revizuirea opiniei tradiționale cu privire la raporturile de mediu. Pe lângă faptul că în doctrină și practică se va contura o idee clară despre specificul raporturilor de mediu, ca elemente ale unei ramuri distincte, aceasta va forma și un prim-pas în consacrarea unei diferențe în procedura de examinare a petițiilor legate de subiectele ecologice și litigiile care au ca obiect daunele de mediu.

Lucrarea se caracterizează prin analiza concepțiilor doctrinare, iar tezele științifice ce se desprind de aici vor putea fi utilizate: la perfecționarea și dezvoltarea doctrinei juridice autohtone; la elaborarea noilor reglementări juridice; în procesul de instruire și însușire a cursului „Dreptul mediului”.

Rezultatele științifice principale înaintate pentru susținere. Pentru susținere publică sunt propuse următoarele subiecte care constituie, în ansamblu, modelul conceptual al studiului:

– Identificarea și argumentarea științifică a regulilor de delimitare aplicabile raporturilor de dreptul mediului, în comparație cu alte raporturi juridice.

– Determinarea criteriilor de identificare a obiectului de reglementare a raporturilor juridice de mediu.

– Argumentarea criteriilor ce fac diferențierea între raporturile de dreptul mediului și alte categorii de raporturi asemănătoare.

– Enunțarea unor categorii noi de raporturi de dreptul mediului, care nu au fost identificate și reflectate până la momentul actual în literatura de specialitate și în segmentul legislativ.

– Evidențierea particularităților realizării raporturilor juridice de mediu.

– Relevarea caracteristicilor specifice, prin prisma cărora se identifică raportul de dreptul mediului.

– Determinarea condițiilor pentru aprecierea calității de subiect al raportului de dreptul mediului.

– Argumentarea posibilității și necesității de aplicare a normelor care determină răspunderea contractuală în raporturile de dreptul mediului.

Implementarea și aprobarea rezultatelor științifice. Ideile și conceptele de bază cuprinse în această lucrare au fost prezentate în cadrul ședințelor catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare”, conferințelor și sesiunilor de comunicări științifice internaționale organizate de Academia „Ștefan cel Mare” și Universitatea „Spiru Haret” din Constanța, precum și în revistele de specialitate din Republica Moldova și România.

Tezele principale cuprinse în lucrare au fost reflectate într-un manual de Dreptul mediului și în 12 articole științifice publicate în reviste, anale și anuare științifice, precum și în materialele conferințelor cu caracter științifico-practic.

Rezultatele lucrării sunt implementate în procesul de instruire a studenților Facultății de Drept, Facultății Securitate și Ordine Publică, Institutului de Formare Profesională Continuă și Cercetări Științifice Aplicative din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. De asemenea, acestea și-au găsit reflectare în procesul de instruire și elaborare a lucrărilor de curs în cadrul Facultății de Drept a Universității „Spiru Haret” din Constanța, România.

Publicații la tema tezei: 8 articole științifice și un manual.

Volumul și structura tezei. Structura și volumul lucrării au fost

determinate de marea diversitate a problemelor teoretice și aplicative ce apar în legătură cu relevarea conținutului problemei raporturilor de dreptul mediului, precum și de natura scopului și sarcinilor trasate. Astfel, teza este compusă din introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 149 surse, volumul textului de bază fiind de 140 pagini. Toate elementele structurii sunt indisolubil legate între ele și corespund cerințelor logice ale conținutului lucrării.

Cuvinte-cheie ale tezei.

Raport juridic de dreptul mediului, subiecte ale raportului de dreptul mediului, obiectul raportului de dreptul mediului, contractul ecologic, drepturile ecologice, obligațiile ecologice, raporturile de răspundere de mediu, raporturile de beneficiere de resursele naturale, raporturile de mediu de interes public, raporturile de mediu de interes privat.

CONȚINUTUL LUCRĂRII

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate, se evidențiază scopurile și obiectivele temei investigate, este redată noutatea științifică a rezultatelor obținute, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Tot la acest compartiment sunt descrise modalitățile de aprobare a rezultatelor cercetării, precum și sumarul succint al capitolelor tezei.

1. Analiza situației în domeniul cercetării raportului juridic de dreptul mediului – capitol consacrat analizei cercetărilor teoretice și aplicative privind raporturile juridice de dreptul mediului.

1.1 Aspecte teoretice generale privind protecția mediului. La acest compartiment este realizată o evaluare teoretică cu caracter general care vizează problemele de protecție a mediului și consolidarea dreptului mediului ca știință cu autonomie proprie.

Astfel, în urma declanșării unei crize ecologice și în rezultatul amplificării efectelor ei, apare nu numai problema protejării naturii și componentelor ei, ci și problema existenței întregii omeniri. Fără îndoială, aceasta apare în contextul caracterului „transformator” al numeroaselor forme de poluare și pe fonul utilizării excesive a resurselor naturale, având, prin urmare, rezonanță atât în plan național, cât și internațional. Sarcina unică în astfel de situații constă în soluționarea problemei privind evitarea poluării și menținerea echilibrului ecologic. Evident, un rol aparte în rezolvarea acestei probleme îi revine dreptului mediului, ca fiind, la ora actuală, una din cele mai eficiente pârghii de soluționare a litigiilor care apar în acest domeniu.

În prezent există trei opinii principale cu privire la consacarea dreptului mediului ca știință autonomă sau viceversa: 1) dreptul mediului nu poate fi privit ca ramură distinctă de drept, ci doar ca o disciplină juridico-didactică; 2) dreptul mediului poate fi privită ca o ramură de drept de sinteză; 3) dreptul mediului constituie o ramură de drept distinctă cu toate caracteristicile sale.

În susținerea ultimei poziții, vom încerca să înaintăm următoarele argumente: dreptul mediului se caracterizează prin prezența obiectului său distinct de reglementare – raporturile ce vizează folosirea rațională, protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor mediului; dreptul mediului se caracterizează prin prezența combinației specifice a metodelor de reglementare și, respectiv, prin prezența sarcinilor și funcțiilor sale distincte de funcțiile și sarcinile altor ramuri de drept; dreptul mediului

se caracterizează prin prezența cadrului instituțional propriu, cum ar fi instituția expertizei ecologice, instituția răspunderii de dreptul mediului etc.

2. Bazele teoretice și normative ale raportului juridic de drept al mediului

2.1 Noțiunea raportului juridic de dreptul mediului. Aici autorul expune pe larg opiniile existente în literatura de specialitate cu privire la definirea noțiunii raportului juridic de dreptul mediului, propunând, în acest context, o definiție proprie a acestui tip de raporturi, bazată pe investigațiile realizate.

Astfel, în literatura juridică de specialitate raportul juridic de dreptul mediului este definit în mod diferit. Acest fapt este condiționat de lipsa unei opinii unice cu privire la obiectul reglementării ramurii dreptului mediului. Până a pretinde la o definiție, considerată corectă de noi, ținem să menționăm că în literatura de specialitate există trei curente mari care abordează accepțiunile esenței raportului de dreptul mediului.

Conform primei poziții doctrinare, raporturile de mediu pot apărea doar între persoane și doar în legătură cu protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor mediului. Astfel, părtașii acestui curent susțin că relațiile legate de folosirea componentelor de mediu, deși au ca obiect resursele naturale, totuși formează obiectul dreptului civil și, prin urmare, sunt raporturi civile. Aceasta se explică prin faptul că de expresia cu sens larg „folosirea componentelor de mediu” este legată problema dreptului de proprietate, dreptului de uzufruct, dreptului de servitute, dreptului de gaj etc.

În cea de-a doua concepție, raporturile de dreptul mediului apar între om și resursele naturale și nu reflectă o categorie aparte de raporturi. De asemenea, susțin acești autori, raporturile de dreptul mediului nu sunt guvernate de norme specifice unei ramuri de drept distincte, ci sunt influențate de normele altor ramuri de drept.

Referitor la cea de-a treia opinie, deși în fond suntem de acord cu ea, considerăm totuși că ar fi fost necesară o precizare, care după natura sa este una esențială. În așa fel, în definirea raportului juridic de mediu, utilizarea expresiei „componentele mediului” nu totdeauna exclude toate divergențele existente. Astfel, în definirea raportului de dreptul mediului în unele surse doctrinare se strecoară expresia „resursele naturale”, prin aceasta limitându-se domeniul raporturilor de mediu doar la folosirea rațională, conservarea, dezvoltarea și protecția resurselor naturale.

Din analiza celor expuse, concluzionăm că raportul de dreptul mediului este acel raport, care apare între persoane în legătură cu folosirea rațională, protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor biotice, abiotice și antropogene ale mediului, raporturi reglementate de normele dreptului mediului și care, la necesitate, sunt apărute prin forța coercitivă a statului.

2.2 Caracterele juridice ale raporturilor de dreptul mediului. În această secțiune este realizată o analiză amplă a caracterelor juridice care, de fapt, elucidează esența raporturilor de dreptul mediului și favorizează posibilitatea delimitării lor de alte raporturi juridice.

Astfel, cu cât mai relevante vor fi caracterele unui raport juridic concret, cu atât mai facil va fi să-l atribuim la categoria de raport de dreptul mediului sau de raport al unei alte ramuri de drept, iar, prin urmare, să realizăm o calificare justă care se va solda cu aplicarea corectă a normelor de drept. În acest context, fără a supune criticii lista caracterelor enunțate în doctrină, ținem să concretizăm caracterele juridice ale raporturilor de dreptul mediului, bazându-ne în fond pe realizările la acest compartiment din literatura de specialitate și pe situațiile cotidiene existente la momentul actual.

Deci, la caracterele juridice ale raportului de dreptul mediului putem atribui următoarele: 1) raporturile de dreptul mediului pot lua naștere numai între oameni, priviți fie individual, fie în colectivități (persoană juridică); 2) raporturile de dreptul mediului poartă caracter volițional; 3) ceea ce distinge în esență raporturile de dreptul mediului de alte raporturi juridice constă în faptul, că raporturile de dreptul mediului privesc realizarea unui obiectiv legat de folosirea rațională, conservarea, dezvoltarea și protecția mediului; 4) situația caracteristică pentru majoritatea tipurilor de raporturi juridice de mediu este că în cele mai dese cazuri, în cadrul acestor raporturi părțile se situează pe poziții de subordonare, care apar, de regulă, pe baza unei manifestări unilaterale de voință juridică și care emană de la organul administrației publice delegat cu competența de administrare și control al folosinței resurselor naturale sau componentelor antropogene ale mediului; 5) pentru aceste raporturi juridice caracteristic este faptul că de cele mai dese ori parte în raport este statul cu organele sale; 6) raportul de dreptul mediului este un raport ideologic. Afirmând că raportul juridic de dreptul mediului se desfășoară în limitele legii, că norma legală exprimă voința întregului popor, putem spune că acest raport are și un caracter ideologic, neexcluzând și caracte-

rul material al acestuia; 7) raporturile de dreptul mediului au un caracter complex.

Generalizând cele expuse și coroborând caracteristicile raporturilor de dreptul mediului cu celelalte raporturi juridice, conchidem că trăsăturile principale de delimitare ale acestor raporturi sunt prezența obiectivului de folosire rațională, protecție, conservare și dezvoltare a mediului.

2.3 Delimitarea raporturilor de dreptul mediului de alte raporturi de drept a fost axată pe relevarea criteriilor de identificare a categoriilor de raporturi de dreptul mediului în vederea delimitării lor de alte categorii de raporturi juridice, fapt ce produce ca efect atât identificarea raporturilor de dreptul mediului din mulțimea de raporturi juridice ale altor ramuri de drept, cât și asigurarea aplicării corecte a legislației în vigoare.

În așa fel, drept sarcină importantă apare identificarea criteriilor de delimitare a raporturilor juridice de dreptul mediului doar față de unele din categoriile de raporturi, și anume cele mai frecvent întâlnite, cum ar fi cele de drept constituțional, contravențional, penal, civil și de dreptul muncii.

Coraportul dreptului constituțional cu dreptul mediului. Referindu-ne la delimitarea raporturilor de dreptul mediului de raporturile juridice de drept constituțional este necesar de a menționa că, în primul rând, dreptul constituțional nu suprapune reglementarea raporturilor juridice cu cele de dreptul mediului, instituind doar supremația normelor constituționale. Respectiv, normele dreptului constituțional constituie o bază, un început pentru reglementările altor ramuri de drept, inclusiv și a dreptului mediului. Însă, este incorect să afirmăm că Constituția Republicii Moldova sau alte legi constituționale nu reglementează raporturi de dreptul mediului. Totodată, deși reglementările ce se conțin în textul Constituției Republicii Moldova au ca obiect instituirea principiilor și drepturilor fundamentale ce țin de protecția mediului, oricum nu putem să declarăm că acestea sunt pur constituționale și pot fi deosebite de cele ale dreptului mediului.

Coraportul dreptului contravențional cu dreptul mediului. Până la recunoașterea dreptului mediului drept o ramură distinctă a sistemului de drept, raporturile legate de protecția mediului erau examinate în contextul raporturilor de drept contravențional. Susținem că raporturile de dreptul mediului au ca obiect folosirea rațională și protejarea componentelor mediului, pe când raporturile de drept contravențional au ca obiectiv asigurarea managementului ecologic. În așa fel, putem spune cu siguranță, că

relațiile de protecție a mediului au influențat ordinea de realizare a rapoarturilor de dreptul contravențional.

Raporturile de dreptul mediului – raporturile de drept penal. Astfel, făcând parte din același compartiment al dreptului public, dreptul mediului și dreptul penal soluționează deopotrivă aceleași sarcini. Bineînțeles că normele dreptului penal își au drept obiect de reglementare și alte categorii de relații decât cele de dreptul mediului. Însă, referitor la reglementările de drept penal care au ca obiect protejarea mediului, menționăm că acestea fac nu altceva decât completează șirul de procedee juridice instituite cu scop de a realiza o protecție de mediu.

Corelația raporturilor de dreptul mediului cu raporturile de drept civil. Referitor la delimitarea raporturilor juridice de dreptul mediului de cele de drept civil este de menționat faptul, că raporturile juridice civile sunt în tangență cu domeniul raporturilor juridice de mediu în ceea ce privește soluționarea obiectivelor de ordin general, cum ar fi cele legate de dreptul de proprietate, dreptul de folosință etc. Totodată, raporturile juridice de răspundere pentru cauzarea daunei mediului, deseori, atrag după sine implicarea raporturilor de răspundere civilă.

Corelația raportului de dreptul mediului cu raportul de dreptul muncii. Unele categorii de raporturi juridice, care își fac apariția în rezultatul încheierii contractului de muncă, nu poartă numai trăsăturile raporturilor de dreptul muncii, deși mulți autori le apreciază ca raporturi juridice de dreptul muncii. Unii autori, încercând să deghizeze situația au încercat chiar să le considere drept o specificare sau excepție. Anume raporturile considerate atipice nu pot fi încadrate nicidecum în categoria raporturilor juridice de dreptul muncii în virtutea faptului că completamente deviază de la regulile generale de desfășurare a unui raport de drept privat, mai ales în baza legislației muncii.

2.4. Clasificarea raporturilor juridice de dreptul mediului. În acest capitol sunt elucidate reperele de bază cu privire la importanța teoretică și necesitatea practică a clasificării raporturilor juridice de dreptul mediului, precum și criteriile și varietățile acestui tip de raporturi.

2.4.1 Importanța clasificării raporturilor juridice de dreptul mediului. În literatura juridică de specialitate nu găsim o clasificare a raporturilor juridice de mediu. Totodată, problema clasificării raporturilor juridice nu și pierde importanța ei teoretică și necesitatea practică.

2.4.2. Criteriile și varietățile raporturilor juridice de dreptul mediului. În teoria dreptului, raporturile juridice sunt clasificate în funcție de

diferite criterii, cum ar fi: apartenența la o anumită ramură a dreptului; domeniul și caracterul normelor ce reglementează raporturile; sarcinile pe care le soluționează; subiecții participanți la raport; tipul activităților în legătură cu care iau naștere; poziția subiecților participanți la raport etc. Respectivelor clasificări pot fi supuse și raporturile juridice de dreptul mediului.

Reieșind din cele expuse, am putea propune următoarea clasificare a raporturilor juridice de dreptul mediului: 1) în funcție de posibilitatea individualizării subiectelor – absolute (una din părți la raport este strict determinată, cealaltă fiind nedeterminată) și relative (sunt determinate strict ambele părți ale raportului); 2) în funcție de caracterul normelor ce reglementează aceste raporturi – materiale (de instituire a dreptului) și procesuale (de realizare a dreptului); 3) în funcție de sarcinile ce le soluționează – de reglementare și de protecție (apărare); 4) în funcție de felul activității de protecție – de prevenire a poluării, de refacere a mediului, de sancționare, de îmbunătățire a condițiilor de mediu etc.

Suplimentar la această clasificare, mai este necesar de divizat raporturile juridice în funcție de obiectivele de reglementare: raporturi juridice de folosire, de conservare, de dezvoltare, de protecție, de răspundere, iar în funcție de poziția părților participante la raport, deosebim raporturi de subordonare, de colaborare și de conflict.

Pornind de la faptul că raporturile juridice de mediu există pentru realizarea unei largi diversități de sarcini specifice domeniilor respective, este evident că apariția lor își are sorgintea în dinamica unei diversități imense de raporturi juridice. Deseori, realizarea acestor raporturi juridice nu este posibilă fără implicarea metodelor cu caracter imperativ, desfășurarea cărora are loc în cadrul raporturilor de mediu. Exemplu poate servi modalitatea de realizare a obiectivelor de protecție a mediului, în acest caz, metoda administrativă de comandă fiind o posibilitate eficientă de realizare a protecției mediului.

Clasificare respectivă ne dă posibilitate să distingem raporturile juridice de mediu în raporturi principale și raporturi derogate. Astfel, raporturile de mediu principale constituie acele categorii de raporturi care apar și există de sinestătător în mediul activității legate de folosirea rațională și protecția mediului. Raporturile derogate sunt acele tipuri de raporturi de dreptul mediului a căror apariție, iar în unele cazuri și existență, este condiționată de alte categorii de raporturi juridice, inclusiv și administrative.

3. Elementele raportului juridic de dreptul mediului. Capitolul respectiv reflectă caracteristica detaliată, în baza literaturii de specialitate și a reglementărilor normative, a elementelor specifice care formează un raport juridic de drept al mediului.

3.1 Generalități privind structura raportului juridic de dreptul mediului, secțiune care elucidează aspectele generale și opiniile doctrinare ale specialiștilor în domeniu privind structura raportului de dreptul mediului și principalele elemente ale acestuia.

Deși se creează impresia existenței unei opinii unice în ceea ce privește structura raportului juridic, totuși, în literatura de specialitate se constată existența mai multor opinii referitoare la elementele constitutive ale raportului juridic. Astfel, dintr-o poziție obiectivă dominantă în doctrina juridică rezultă că raportul juridic este compus din două elemente, unul material și altul ideal. Într-o altă perspectivă, numită subiectivă, raportul juridic este vizat ca o relație de la persoană la persoană. În general, majoritatea autorilor susțin ideea, conform căreia structura raportului juridic o formează trei elemente: subiecții, obiectul și conținutul.

În acest sens, se face necesară evidențierea unei poziții care ar crea o stare de compromis. Aceasta este posibil prin preluarea poziției clasice ce vizează componența structurală a raportului juridic – subiect, obiect și conținut, cu precizarea necesară, că în ceea ce privește obiectul raportului trebuie să se facă distincție între obiectul intrinsec – propriu raportului juridic, și obiectul extrinsec – cel ce se urmărește prin realizarea acțiunilor sau abstențiunilor.

Situația descrisă mai sus se referă în exclusivitate și la raporturile juridice de mediu. În literatura de specialitate este recunoscută unanim opinia privitor la faptul că raportul juridic de dreptul mediului nu se deosebește cu nimic din punct de vedere al structurii de celelalte categorii de rapoarte juridice. Distincția se realizează, însă, pornind de la esența acestor elemente structurale.

3.2 Subiectele raportului juridic de dreptul mediu. Definierea subiectului raportului juridic, fiind o condiție proximă a relevării naturii juridice a oricărui institut de drept, nu și-a găsit o reflectare univocă în literatura de specialitate. Teoria dreptului definește subiectul raportului juridic ca persoană care are aptitudinea de a se încadra în raportul juridic ca titular de drepturi și obligații corelative.

Totodată, nu putem nega faptul că partinitatea la raporturile juridice mai înglobează și unele caracteristici, și anume generalitatea, ca

trăsătură a tuturor subiectelor de drept și doar numai în unele ramuri stabilește o condiție specifică – specialitatea, care apare doar ca trăsătură caracteristică a subiectelor ramurii respective ce se reflectă prin existența de cele mai dese ori a condiției deținerii unei calități speciale (de exemplu, beneficiar de folosință de mediu, funcționar public, comerciant, angajat, patron etc.).

Astfel, din cele expuse relevăm următoarea definiție: subiecte ale raportului juridic de mediu sunt acele persoane privite fie individual, fie în colectivități, care, prin conferirea legii, pot fi titulari de drepturi și obligații legate de folosirea rațională, protecția și conservarea componentelor de mediu.

În acest sens, calitatea de subiect al unei ramuri de drept nu poate fi privită în afara calității de subiect al raporturilor juridice ce țin de această ramură de drept.

În viziunea autorilor P. Zamfir și I. Trofimov, subiect al raporturilor juridice de dreptul mediului este persoana fizică și juridică, iar statul și organele statului, de regulă, sunt părți ai acestor raporturi. Astfel de opinie este proprie și altor autori [4, p. 68]. Totuși, considerăm necesar de a ne expune asupra acestei chestiuni sub un alt unghi de vedere. Acesta vizează relevarea calității de parte la raporturile de dreptul mediului, pornind doar de la capacitatea subiecților de drept de a fi titulari de drepturi și obligații specifice dreptului mediului. Asemenea abordare a problemei este tipică mai multor ramuri de drept.

Astfel, autorul rus D. Ovseanko afirmă că subiecți ai raporturilor juridice administrative sunt toți cei, cărora normele administrativ-juridice le conferă o anumită competență și cărora le impune anumite obligații în realizarea funcțiilor administrative [6, p. 84]. În opinia unui alt grup de autori, subiectele raportului administrativ sunt toate subiectele în sarcina cărora normele administrative stabilesc drepturi și obligații în legătură cu administrarea [2, p. 124]. Profesorul român Gh. Beleiu afirma că prin subiecte de drept civil este necesar de a înțelege acea specie de subiecte de drept, care cuprinde persoana fizică și persoana juridică, în calitate de titulari de drepturi subiective și obligații civile [1, p. 75].

Considerăm, în acest sens, de a prelua anume această modalitate de definire a subiectului raportului de dreptului mediului, mai mult ca atât că în ceea ce ne privește, în dreptul mediului calitatea subiectului nu identifică raportul juridic de mediu. Dimpotrivă, prin prisma conținutului raportului de mediu poate fi identificat calitatea de participant la un asemenea raport.

De aici reiese și importanța identificării și constatării criteriilor de apreciere a calității de subiect a raporturilor de dreptul mediului. În contextul enumerării subiecților raporturilor juridice de mediu, determinăm următoarele categorii de subiecte: 1) persoanele fizice: funcționarii publici; persoanele cu funcții de răspundere; persoanele fizice altele decât funcționari publici și persoane cu funcții de răspundere, cetățeni ai Republicii Moldova; cetățenii străini și apatrizii; 2) persoanele morale: statul, organele administrației publice (Guvernul Republicii Moldova; autoritățile publice centrale de specialitate; autoritățile publice locale, unitățile administrativ-teritoriale); 3) persoanele juridice private, inclusiv organizațiile nonguvernamentale.

O categorie specifică de subiecte în raporturile de dreptul mediului o constituie populația.

3.3 *Obiectul raportului juridic de dreptul mediului*, unde se accentuează că la mijlocul secolului XX problema obiectului raportului de dreptul mediului a avut o expresie destul de controversată în literatura de specialitate, fapt care a generat apariția mai multor opinii ce se referă la natura diferită a obiectului raportului juridic de mediu, fie la existența de fapt a acestuia. Prima categorie de opinii vizează determinarea cadrului de domenii ale relațiilor ce nimeresc sub incidența reglementărilor dreptului mediului, iar, prin urmare, acele acțiuni sau abstențiuni, precum și bunurile care devin obiecte ale raporturilor de dreptul mediului, delimitându-le astfel de obiectele raporturilor juridice ale altor ramuri de drept. A doua categorie de opinii se referă la înseși determinarea naturii juridice a obiectului dreptului mediului în sensul delimitării celor două mari elemente – acțiunile sau abstențiunile și lucrurile sau rezultatele de natură materială sau nematerială (obiectul intrinsec și extrinsec).

Intuitiv am putea să afirmăm că obiectul raportului de dreptul mediului se termină acolo unde apare obiectul raportului de drept penal, administrativ, civil etc. Însă, ținem să considerăm un atare mod de gândire greșit.

Argumentăm aceasta pornind de la axioma care a lansat-o profesorul român E. Lupan, conform căruia și dreptul civil, și dreptul penal, și dreptul administrativ stau în slujba dreptului mediului [3, p. 159]. În cazul aplicării unei reguli prin care apariția obiectului raportului juridic de drept penal, administrativ sau civil ar exclude existența raportului de dreptul mediului, ar trebui să conchidem că obiectul raportului juridic de dreptul mediului încetează a mai exista odată cu apariția obiectului unui raport, respectiv penal, civil și administrativ. Totodată, ne dăm prea

bine seama că un obiect separat în sine, cel de drept penal nu poate exista. Astfel, raportul juridic penal, care este cu prioritate unul sancționator, nu poate proteja valori proprii doar dreptului penal. Acesta neapărat protejează valori ce constituie obiectul dreptului civil, al muncii, administrativ, constituțional, de mediu etc. Aceeași situație are valoare și referitor la raporturile de drept administrativ și civil, în special cu referire la raporturile contravenționale și de răspundere cu caracter reparatoriu.

Astfel, dacă persoana a realizat o folosință a resurselor de mediu, aceasta urmează s-o înlăturească în limitele și condițiile stabilite de legea de mediu. Depășirea acestor limite presupune, după caz, răspunderea penală sau contravențională. Obiectul raportului de dreptul mediului sunt valorile de mediu. Și obiectul raportului de drept penal, de asemenea, pot fi valorile de mediu. Deși obiectul este același, metodele de reglementare a acestor raporturi, cum și conținutul acestora, sunt diferite.

Prin urmare, obiectul raportului juridic de dreptul mediului apare sub două aspecte: obiectul extrinsec – bunurile, valorile, rezultatele etc. și obiectul intrinsec – conduita umană (acțiuni sau inacțiuni).

Obiectul extrinsec al raportului de dreptul mediului îl formează: 1) componentele abiotice ale mediului (resursele de apă, aerul atmosferic, resursele de zăcăminte ale subsolului, spațiile subterane, resursele funciare); 2) componentele biotice ale mediului (regnul animal și regnul vegetal); 3) componentele antropogene ale mediului (confortul în cadrul localității – amenajarea teritoriului, condițiile sanitare de viață a populației, condițiile sanitare de muncă a populației, deșeurile de producție și menajere, substanțele nocive, substanțele radioactive, materiile secundare).

Obiectul intrinsec al raporturilor de dreptul mediului îl formează: 1) folosirea rațională a componentelor de mediu (realizarea și autorizarea realizării unor asemenea limite de folosințe de mediu care să asigure accesul la resursele naturale, atât pentru generațiile prezente, cât și pentru cele viitoare; 2) protecția componentelor mediului, care presupune realizarea măsurilor de prevenire și înlăturare a consecințelor degradării și poluării componentelor de mediu; 3) conservarea componentelor mediului - presupune realizarea activităților legate de păstrarea integrității structurale și funcționale a obiectivelor vizate, împreună cu întregul complex de factori ambientali care le asigură și condiționează perenitatea; 4) dezvoltarea componentelor mediului: presupune de fapt o regenerare a resurselor naturale care apar ca factori vitali în dezvoltarea omenirii, dar care au fost supuși anterior proceselor de degradare.

3.4 *Conținutul raportului juridic de dreptul mediului.* Conținutul raportului juridic de mediu îl formează totalitatea de drepturi și obligații pe care le au subiecții participanți la raporturile de dreptul mediului. Necesitatea abordării mai temeinice a acestei probleme este generată de o serie de factori atât cu caracter subiectiv, cât și cu caracter obiectiv. În așa fel, în multe cazuri aplicabilitatea unora din normele dreptului mediului ține de caracterul dreptului sau al obligației pe care o au părțile la raport.

Prin urmare, drepturile ecologice ale omului presupun aspirațiile individului privind natura sau componentele acesteia, recunoscute prin lege, legate de satisfacerea necesităților (sau de posibila lor satisfacere) prin interacțiunea cu natura și asigurarea unei astfel de satisfaceri.

În acest sens, suntem întru totul de acord cu unii autori, care relevă în calitate de criterii principale prin prisma cărora se poate de identificat drepturile ecologice următoarele: 1) satisfacerea necesităților individului cu ajutorul resurselor naturale; 2) ocrotirea sănătății de efectele negative ale influenței asupra mediului; 3) asigurarea drepturilor generațiilor viitoare; 4) asigurarea respectării drepturilor ecologice. Însă, pe lângă acestea, ne-am permite să mai identificăm și așa criterii, cum ar fi asigurarea unei ambianțe în locul de abitație, precum și excluderea influențelor negative asupra mediului natural și artificial în rezultatul utilizării componentelor de mediu.

În acest sens, dreptul subiectiv ecologic al persoanei nu trebuie de separat de dreptul natural al acestuia, care se exprimă prin înseși dreptul naturii de a nu fi influențată. Astfel, putem releva următoarele categorii de drepturi: 1) în funcție de natura subiectului titular de drept – drepturi subiective, prerogative; 2) în funcție de opozabilitatea drepturilor – drepturi absolute, drepturi relative; 3) în funcție de natura conținutului – drepturi patrimoniale, drepturi nepatrimoniale; 4) în funcție de caracterul drepturilor – drepturi materiale, drepturi de procedură.

Cu referire la obligația de drept al mediului putem afirma că există câteva categorii de bază a acestora și anume: 1) în funcție de obiectul lor, deosebim obligații pozitive, obligații negative, obligații de rezultat și obligații de mijloc; 2) în funcție de opozabilitatea obligațiilor, deosebim obligații opozabile numai părților și obligații opozabile terților; 3) în funcție de sancțiunea ce asigură executarea obligațiilor, deosebim obligații perfecte și obligații imperfecte; 4) în funcție de izvorul obligațiilor, deosebim obligații izvorâte din acte juridice și obligații izvorâte din fapte

juridice.

4. Fundamentarea teoretică și conținutul legislativ al categoriilor de raporturi juridice de dreptul mediului. La acest capitol este reflectat conținutul legislativ și argumentarea teoretică a categoriilor de bază ale raporturilor de dreptul mediului, din care fac parte: raporturile de răspundere, raporturile de gestionare a resurselor naturale sau a componentelor antropogene ale mediului și raporturile contractuale. Fiecare tip de raport menționat constituie o secțiune separată a lucrării în care acestea au fost cercetate.

4.1 Raporturile de răspundere de mediu. Este cunoscut faptul că răspunderea socială se referă la conduita pe care o aleg oamenii din diferite situații posibile în cadrul raporturilor sociale. Această conduită, fie că se manifestă prin respectarea sau nerespectarea normelor sociale, constituie temeiul apariției unor reacții, consecințe în plan social. Răspunderea socială implică sancționarea socială a atitudinii persoanei neconcordante cu normele sociale instituite.

Deoarece, după cum deja s-a menționat, conduita oamenilor poate avea mai multe varietăți în cadrul raporturilor sociale, și răspunderea socială îmbracă diferite forme, cum ar fi răspunderea politică, etică, morală, și evident juridică.

Răspunderea juridică, fiind o instituție juridică prezentă în fiecare ramură de drept, capătă caracteristici specifice ei în fiecare dintre ele. Astfel, în domeniul dreptului mediului răspunderea juridică la fel își are specificul său care este determinat de următoarele: 1) ramura dreptului mediului cuprinde domeniul de reglementare ce ține de raporturile om-natură, categoria de raporturi, reglementarea cărora ține cont nu numai de necesitățile sociale, ci și de starea obiectivă a lucrurilor în natură, precum și de posibilitățile tehnice și științifice ale omului; 2) această instituție nu constituie pârghia principală în reglementare, cum ar fi de exemplu în alte ramuri de drept; 3) în comparație dreptul penal, contravențional sau civil, unde este întâlnită forma de răspundere juridică respectivă (penală, contravențională, civilă), în dreptul mediului sunt întâlnite toate aceste forme în ansamblu; 4) dacă celorlalte ramuri de drept le sunt caracteristice principii deosebite de aplicare și de eliberare de răspundere juridică, atunci în cadrul dreptului mediului acestea sunt întrunite într-un ansamblu.

Deci, după cum s-a menționat, răspunderea juridică îmbracă forme concrete în funcție de specificul normei juridice încălcate și raportul juridic în cadrul căruia a fost încălcată norma legală. În acest fel, se dis-

tinge răspunderea penală, răspunderea civilă, răspunderea contravențională, răspunderea materială, răspunderea disciplinară etc. și, respectiv, răspunderea de dreptul mediului (răspunderea ecologică).

În cadrul dreptului mediului se recurge, deci, la aplicarea regulilor răspunderii contravenționale, penale, civile sau proprie mediului.

Referitor la măsurile ce se întreprind în cadrul răspunderii de dreptul mediului, ele se deosebesc de măsurile care se aplică în cadrul altor forme ale răspunderii juridice. Astfel, dacă răspunderii de drept penal și contravențional nu le sunt caracteristice măsuri de restabilire a prejudiciului, a situației anterioare, atunci răspunderii juridice de dreptul mediul îi sunt caracteristice aceste măsuri și prin aceasta se deosebește radical de primele două forme ale răspunderii juridice.

4.2 Raporturile de gestionare a resurselor naturale. 4.3 Raporturile de gestionare a componentelor antropogene ale mediului. Reglementarea juridică privind gestionarea (beneficierea) resurselor naturale, precum și a temeiurilor juridice de apariție și stingere a acestora are ca scop determinarea și clasificarea categoriilor de beneficiere de resurse naturale care stabilesc și cerul de subiecți al beneficierii.

Clasificarea juridică a tipurilor raporturilor de beneficiere este considerată ca fiind principala formă de clasificare, criteriul căreia este destinația sau scopul beneficierii anumitei categorii de resurse naturale. Tipurile raporturilor de beneficiere în cazul dat sunt determinate și reglementate de legislația de mediu, conform criteriilor specifice fiecărei categorii de resurse naturale în parte, precum și de necesitățile social-economice pe care acestea le satisfac [5, p. 160]. În conformitate cu legislația de mediu există două tipuri de raporturi de beneficiere asupra resurselor naturale după scopul utilizării: 1) raporturi de beneficiere generală și 2) raporturi de beneficiere specială. *Beneficierea generală* reprezintă acel tip de raporturi de beneficiere asupra resurselor naturale care este realizat de orice persoană reieșind din necesitățile vitale personale a fiecărui individ. Beneficierea generală a resurselor naturale nu trebuie să cauzeze daune și să aducă modificări esențiale mediului natural. *Beneficierea specială* reprezintă acel tip de beneficiere asupra resurselor naturale, care este exercitat de către persoane fizice și juridice în scopul dobândirii unor profituri economice ce au importanță pentru dezvoltarea economiei naționale. Se consideră că beneficierea specială cauzează daune considerabile mediului și, de aceea, aceasta este supusă unui sistem de autorizare specială.

Deci, dreptul de beneficiere specială apare în procesul satisfacerii

necesităților economice, proces care ar putea fi un temei obiectiv de apariție a instituției de drept de beneficiere asupra resurselor naturale. Dreptul de beneficiere specială se caracterizează prin faptul că subiect poate fi persoana fizică sau juridică care are activitate de antreprenor; temei de apariție fiind actele juridice (decizia autorităților de mediu, contractul, licența, autorizația etc.); se realizează contra plată (impozit, taxă, preț normativ etc.); se utilizează resursele numai conform destinației, scopului și în cantitatea reglementată; se efectuează după delimitarea în natură.

4.4 Raporturile contractuale de mediu. În ceea ce privește „contractul de mediu” sau „contractul ecologic”, în opinia majoritară existentă în literatura de specialitate este că un asemenea contract nu poate fi încheiat. Considerăm necesar de a avea o altă opinie, contradictorii celei de mai sus, din care rezultă că în raporturile de dreptul mediului se poate de vorbit cu siguranță despre un contract ecologic.

Despre acest contract deja se vorbește în literatura de specialitate franceză, și anume la compartimentul în care proprietarii de resurse naturale convin asupra activităților de îmbunătățire a condițiilor de mediu, dar nu în scop propriu, ci în interes comun, public.

În fond, suntem de acord cu autorii care expun o definiție formală a noțiunii de contract și să menționăm că contractul ecologic este un acord de voință încheiat între două sau mai multe persoane pe timpul vieții acestora, cu privire la nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor ecologice în interesul propriu sau a întregii societăți.

Totuși, considerăm că una din cauzele care frânează ușoara recunoaștere și promovare a relațiilor contractuale în domeniul protecției mediului ține de faptul că la etapa actuală, legislația realizează o deosebire, deși slab sesizată, dar ferm implementată, dintre noțiunea de act juridic și contract. Aceste două noțiuni, fiind utilizate des în legislație corelează ca parte din întreg (gen – specie), fiind aplicată regula, conform căreia, toate contractele sunt acte juridice și nu toate actele juridice sunt contracte.

Reieșind din cele expuse, ținem să relevăm cele mai principale trăsături caracteristice ale contractului ecologic ca act juridic, și anume: acesta este un acord de voință realizat între două sau mai multe persoane în ființă la momentul încheierii contractului; acordul este atins prin libera manifestare de voință; are drept scop nașterea, modificarea, stingerea raporturilor juridice legate de folosirea rațională, conservarea, dezvoltarea și protecția factorilor de mediu și; presupune considerarea ordinii publice și bunelor moravuri.

Problema identificării contractului ecologic prezintă o importanță deosebită. Astfel, având în vedere faptul că anume contractele sunt acea categorie de acte care au menirea de a reglementa în detaliu o bună parte a raporturilor juridice cotidiene și care pe viitor pot să înlocuiască la multe capitole legea, iar spectrul divers al raporturilor determină și o diversitate de categorii de contracte, corespunzător este necesară aplicarea corectă a regimului juridic pentru fiecare din categoria de contracte ecologice. Problema principală, însă, constă în a diferenția contractele ecologice de cele ale altor ramuri de drept, în eventualitatea faptului că asupra contractelor ecologice au o aplicabilitate regulile contractuale cu un specific aparte, generat de natura și importanța obiectivelor de protecție a mediului.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În baza cercetărilor realizate au fost făcute următoarele concluzii, propuneri și recomandări:

Concluzii generale

1. Raportul juridic de dreptul mediului poartă un caracter specific, distinct de cel al altor categorii de raporturi, și este generat de natura publică a interesului apărat prin utilizarea procedeeleor care sunt uneori proprii altor ramuri de drept. Din aceasta rezultă unele reguli specifice de aplicare a raporturilor de dreptul mediului, care își găsesc reflectare în legislația de mediu și care au drept scop prioritar protecția mediului la nivel de interes public.

2. Raportul de dreptul mediului apare între persoane în legătură cu folosirea rațională, prevenirea, protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor biotice, abiotice și antropogene ale mediului, reglementată de normele dreptului mediului, fiind apărută, în caz de necesitate, prin forța coercitivă a statului.

3. Definiția propusă pentru identificarea raportului de dreptul mediului urmează să-și găsească reflectare în conținutul legislației de mediu în vigoare sau chiar în Legea cadru a domeniului protecției mediului. Totodată, aceasta se referă și la legislația de mediu a României.

4. Raporturile de dreptul mediului se disting de alte raporturi juridice prin faptul că urmăresc realizarea unui obiectiv legat de folosirea rațională, conservarea, dezvoltarea și protecția mediului. În acest sens, folosirea rațională, protecția propriu-zisă, conservarea și dezvoltarea componentelor mediului presupune o activitate realizată în baza prescripțiilor legii.

5. Situația caracteristică pentru majoritatea tipurilor de raporturi juridice de mediu este că, în cele mai dese cazuri, în cadrul acestora persoanele fizice și persoanele juridice de drept privat se situează pe poziții de subordonare față de autoritățile publice, care apar, de regulă, în baza unei manifestări unilaterale de voință juridică, emanată de la organul administrației publice delegat cu competența de administrare și control al folosinței resurselor naturale sau componentelor antropogene ale mediului.

6. Caracteristic pentru raporturile juridice de mediu este faptul că statul cu organele sale sunt de cele mai dese ori parte în aceste raporturi.

7. Raporturile de dreptul mediului au un caracter complex, din care considerente, sporirea eficacității protejării valorilor mediului este

necesar de realizat nu doar prin reglementările dreptului mediului, dar și prin mijloace de drept penal, contravențional, civil etc.

8. Dreptul omului la un mediu neprimejdios din punct de vedere ecologic declarat în articolul 37 al Constituției Republicii Moldova este caracteristic oricărei persoanei fizice aflată pe teritoriul Republicii Moldova, indiferent de apartenența acesteia la un careva stat. Din prevederile constituționale reiese că dreptul este propriu „fiecărui om”, întrucipând prin această expresie sensul de „ființă umană” nu doar cetățeanul. Acest drept conferă cetățeanului posibilitatea de a se adresa în instanță pentru apărarea dreptului său, chiar dacă actul poluator nu produce efectul în localitatea unde-și duce existența această persoană. Regula pe care o aplicăm este că „Pe Terra noi suntem pretutindeni acasă”.

9. Considerăm că fără reglementarea în cadrul dreptului mediului a folosirii raționale a componentelor de mediu, orice eforturi, inclusiv și pe plan legislativ, legate de protejare vor fi neeficiente. În acest sens, considerăm că domeniu ale raporturilor de dreptul mediului sunt relațiile legate de folosirea rațională, prevenirea, protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor biotice, abiotice și antropogene ale mediului.

10. În conținutul raporturilor de mediu se reflectă drepturi și obligații proprii atât ramurilor de drept public cât și celor de drept privat.

11. Raporturile juridice de dreptul mediului care vizează repararea daunelor cauzate mediului apar în calitate de raporturi cu reguli și procedură proprie, diferită de cea civilă, penală și contravențională. În acest sens, constatăm existența unei forme aparte de răspundere, deși reparatorie, dar care este proprie dreptului mediului. Prin aceasta se identifică o categorie separată de raporturi de dreptul mediului, și anume cele de răspundere de mediu.

Recomandări

1. La momentul de față nu putem identifica o reglementare care să delimiteze clar diferența dintre obiectul raporturilor de dreptul mediului de obiectul raportului de drept civil, cel puțin la compartimentele care au tangență pentru ambele domenii, se propune ca în mod analogic cum este reglementat în conținutul articolului 2 al Codului civil al Republicii Moldova, de a completa Legea-cadru care stabilește principiile raporturilor de dreptul mediului cu reglementări care în mod distinct va delimita obiectul raporturilor de dreptul mediului de obiectul raporturilor de drept civil. Aceasta se va face pe baza criteriilor identificate în prezenta

lucrare.

2. În articolul 3 al Legii privind protecția mediului înconjurător unul din subiectele beneficiare de anumite drepturi apare ”populația”, întru evitarea interpretării neuniforme a acestor prevederi, urmează a fi propuse modificări legislative care ar individualiza acest subiect al dreptului mediului.

3. Având în vedere că legiuitorul și cel român și cel moldovean s-au pronunțat în ce privește consacrarea caracterului obiectiv a răspunderii pentru daunele de mediu, urmează a fi pusă pe rol ca subiect de discuție chestiunea cu privire la consacrarea caracterului obiectiv al răspunderii penale și contravenționale pentru daunele de mediu. În prima etapă, cu referință la problema în cauză ar trebui de început implementarea principiului care ar consacra inversarea sarcinii de probațiune în procesele legate de daunele de mediu.

4. Este necesar de a reveni la examinarea problemei privitor la excluderea dublărilor de competențe în constatarea și examinarea cauzelor contravenționale, așa cum stau lucrurile la momentul de față, când competențe de constatare o au și autoritățile specializate de mediu și organele afacerilor interne.

5. În ce privește raporturile de răspundere patrimonială pentru daunele de mediu, am recomanda aprobarea reglementărilor care în mod clar ar stabili regulile de răspundere pentru asemenea daune, delimitându-le în așa fel de regulile de răspundere civilă. Astfel, aceste prevederi trebuie să enunțe că în raportul de răspundere patrimonială cel ce a prejudiciat nu poate să negocieze cuantumul despăgubirii, nu poate pretinde la exonerarea de la răspundere, dauna va fi obligat să o repare integral, răspunderea va fi una obiectivă, iar acțiunea în justiție poate fi depusă de orice persoană.

6. Având în vedere specificul și importanța raporturilor de dreptul mediului, precum și spectrul larg de domenii ce urmează a fi supuse reglementării, am propune unificarea tuturor actelor legislative care reglementează aceste raporturi într-un Cod de legislație de mediu.

7. Cel mai dificil este să delimităm raporturile de gestionare a componentelor de mediu de cele civile și comerciale. În acest sens, se propune de a completa și legislația civilă și cea care reglementează activitatea comercială cu prevederi care ar consacra principiul priorității utilizării elementelor de mediu în interes de protecție a mediului decât alte interese, inclusiv și cel economic.

8. Se propune nu doar coraborarea legislației contravenționale, ci și celei de mediu cu cea civilă în materia recunoașterii capacității depline a persoanei fizice, care poate anume la acest compartiment va opera o modificare legală prin textul căreia s-ar condiționa răspunderea pe aceste materii în funcție de prezența sau lipsa capacității civile de exercițiu depline.

9. Este necesar de recunoscut existența și promovarea aplicării contractului ecologic, care presupune un acord de voință încheiat între două sau mai multe persoane pe timpul vieții acestora, cu privire la nașterea, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor ecologice în interesul propriu sau a întregii societăți.

Planul cercetărilor de perspectivă. Subliniind necesitatea determinării stricte a unei limite între un raport de mediu și un alt raport juridic, considerăm la fel de importantă și problema relevării normelor aplicabile în asemenea cazuri, fapt care este posibil de realizat prin prisma criteriilor de diferențiere relevate în lucrare. Este vorba despre interesul urmărit la încadrarea în raporturi, calitatea subiectelor etc.

S-a pus sarcina în plan teoretic, de a găsi un numitor comun atât la clasificarea categoriilor de raporturi de dreptul mediului cât și a subiectelor și obiectelor raportului de mediu. Un loc aparte ocupă clasificarea drepturilor și obligațiilor ecologice.

În plan normativ-legislativ, considerăm, că ar fi benefic pentru legislația națională, preluarea practicii unor state europene cum este România, Franța, precum și a reglementărilor din Federația Rusă, în ce privește principiile de aplicare a unor categorii de raporturi, inclusiv și celor de răspundere juridică pentru daunele de mediu odată cu consacrarea lor, după cum am mai spus, într-un cod de legislație ecologică.

Fiind conștienți de faptul că concluziile investigației efectuate și recomandările propuse sunt susceptibile de noi meditații, nu tindem să fim tratați în exclusivitate cu împărtășire a ideilor enunțate în lucrare și cu ideea că dăm de fiecare dată soluția cea mai corectă. În același timp, sperăm că prin prezenta teză de doctorat am contribuit în forma cea mai modestă la realizarea sarcinilor reformei de drept, la examinarea problematicii juridice a unei importante materii din dreptul mediului – cum este cea a esenței și naturii raportului de dreptul mediului.

Bibliografie

1. Beleiu Gh. Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil (ediția a V-a revăzută și adăugită de Marian Nicolae, Petrică Trușan). București: Casa de editură și presă „Șansa”, 1998, -492 p.
2. Costachi Gh., Ignatiev V., Cușmir V. Dreptul administrativ. Partea generală. Chișinău: Institutul de Filosofie, Sociologie și Drept, 2002.
3. Lupan E. Dreptul mediului, Partea generală. București: Editura Lumina Lex, 1997, -224 p.
4. Zamfir P., Trofimov I. Dreptul mediului. Partea generală. Chișinău, 1998, -176 p.
5. Бринчук М.М. Экологическое право. Москва: Юристъ, 2004, -670 с.
6. Овсянко Д. Административное право. Москва: Юристъ, 1997, -448 с.

ADNOTARE

Nicolau Ingrid-Ileana. „Raportul juridic de drept al mediului”.
Teză de doctor în drept la specialitatea 12.00.02 – Drept public
(drept ecologic). Chișinău, 2010.

Structura lucrării: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia constituită din 149 surse, volumul textului de bază fiind de 146 pagini. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 articole științifice și un manual. **Cuvinte-cheie:** Raport juridic de dreptul mediului, subiecte ale raportului de dreptul mediului, obiectul raportului de dreptul mediului, contractul ecologic, drepturile ecologice, obligațiile ecologice, raporturile de răspundere de mediu, raporturile de beneficiere de resursele naturale, raporturile de mediu de interes public, raporturile de mediu de interes privat.

Domeniul de studii al tezei vizează raportul juridic de drept al mediului (ecologic).

Scopul și obiectivele lucrării rezidă în studierea concepțiilor doctrinare ce vizează principiile și condițiile de realizare a raporturilor de mediu, analiza legislației în contextul evoluției rapide a unor reglementări juridice necunoscute anterior, respectiv și apariția unor noi categorii de principii și reguli deschise spre cercetare, dezvăluite și incluse în circulația științei juridice naționale.

Noutatea și originalitatea științifică include un șir de propuneri și formulări care vin să completeze știința juridică și practica ce vizează raporturile de dreptul mediului. În mod special sunt identificate și argumentate științific unele categorii noi de reguli specifice, aplicabile raporturilor de dreptul mediului. De asemenea, a fost formulată ideea instituirii unor relații specifice legate de contractul ecologic, s-a evidențiat un spectru nou de rapoarte de dreptul mediului, la care literatura de specialitate încă nu a făcut referință.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Concluziile și recomandările enunțate în teză vor permite dezvoltarea anumitor direcții în știință, legislație și practică. Aceasta, la rândul său, va determina revizuirea opiniei tradiționale cu privire la raporturile de mediu. Pe lângă faptul că în doctrină și practică se va contura o idee clară despre specificul raporturilor de mediu, ca elemente ale unei ramuri distincte, aceasta va forma și un prim-pas în consacrarea unei diferențe în procedura de examinare a petițiilor legate de subiectele ecologice și litigiile care au ca obiect daunele de mediu. Lucrarea se caracterizează prin analiza concepțiilor doctrinare, iar tezele științifice ce se desprind de aici vor putea fi utilizate: la perfecționarea și dezvoltarea doctrinei juridice autohtone; la elaborarea noilor reglementări juridice; în procesul de instruire la cursul „Dreptul mediului”.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele lucrării sunt implementate în procesul de instruire a studenților Facultății de Drept, Facultății Securitate și Ordine Publică, Institutului de Formare Profesională Continuă și Cercetări Științifice Aplicative din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. De asemenea, acestea și-au găsit reflectare în procesul de instruire și elaborare a lucrărilor de curs în cadrul Facultății de Drept a Universității „Spiru Haret” din Constanța, România.

ANNOTATION

Nicolau Ingrid-Ileana. "The environmental law reports". PhD thesis as the specialty

12.00.02 – Public Law (Environmental law). Chişinău, 2010.

Structure: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consists of 149 sources, basic text volume is 146 pages. The results are published in 13 papers.

Keywords: environmental law reports, subjects of the ecological law reports, object of the environmental law reports, the environmental contract, the environmental law, ecological obligations and environmental law reports responsibility, benefits reports from operation of natural resources, environmental public reports and environmental reports of private interest.

Field studies of the thesis concerns the legal environmental report (ecological).

Purpose and objectives of the work lies in studying the doctrinal concepts and principles aimed at achieving conditions for environmental reports, analyze legislation in the context of the rapidly evolving legal regimes previously unknown, respectively, and new categories of principles and rules open for research, disclosed and included in national legal science movement.

Novelty and scientific originality includes a number of proposals and formulations which complete the legal science and practice of ecological law reports. Specifically identified and scientifically substantiated some new categories of specific rules which apply to environmental law. Also, the idea was made to impose specific contract relations ecological spectrum revealed a new environmental law reports, in which literature has not yet reference.

Theoretical significance and applied value of the work. The conclusions and recommendations contained in the sentence will allow certain directions in science, law and practice. This in turn will lead to revision of the traditional view of ecological reports. Besides the fact that in theory and practice will outline a clear idea about specific environmental reports, as part of a separate branch, it will form a first step in the consecration of a difference in the procedure for examining complaints related to environmental issues and disputes which concern the environmental damage. The work is characterized by analyzing the doctrinal concepts and scientific theses that can be detached from this used improvement and development of indigenous legal doctrine, the development of new legal regulations, in the training course, "Environmental Law".

Implementation of scientific results. Results of work are implemented in the training of students of the Faculty of Law, Security and Public Order Department, Institute of Continuing Training and Applied Scientific Research of the Academy "Ştefan cel Mare" of MAI. They also found their reflection in the training and ongoing development works in the Faculty of Law, University "Spiru Haret" from Constanta, Romania.

АННОТАЦИЯ

Николау Ингрид-Иляна. «Правоотношения экологического право».

Диссертация на соискание научной степени доктора права по специальности 12.00.02 – Публичное право (экологическое право).

Кишинэу, 2010 г.

Структура диссертации состоит из введения, 4 глав, общих выводов и рекомендаций, библиографического списка из 149 источников, основной объем текста содержит 146 страниц. Материалы диссертации опубликованы в 13 научных работ.

Ключевые слова: правоотношение экологического право, субъекты правоотношения экологического право, объект правоотношения экологического право, экологический контракт, экологические права, экологические обязательства, правоотношения экологической ответственности, правоотношения выгоды от эксплуатации природных ресурсов, экологические общественные правоотношения, экологические правоотношения частного интереса.

Область исследования: Правоотношения экологическое право

Цели и задачи диссертации: Комплексное изучение проблем, связанные с правоотношениями экологического право.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов заключается в комплексном исследовании научно-теоретических проблем связанные с правоотношениями экологического право, в соответствие с которым уточнена закономерность, проанализированы различные научные мнения, сформулированы заключения и научно-практические рекомендации.

Теоретическая значимость и прикладное значение работы. Выводы и рекомендации, содержащиеся в диссертации позволит развитие определенных направлений в науке, в законодательстве и в практики. На наш взгляд это будет первым шагом в процессе пересмотра традиционной точки зрения в отношении экологических правоотношений. Кроме того, тот факт что в теории и практике будут изложены конкретные идеи экологической взаимосвязи как будучи отдельной отрасли, а также при их публичном характере который образуется в результате защите интересов общественного порядка, это и будет способствовать рассмотрению петиций и судебных разбирательств связанных с экологическим ущербом. Работа характеризуется анализом доктринальных концепций, а научные идеи будут использоваться: в совершенствовании и развитии национальной доктрине; в разработке новых правовых регламентаций; в процессе образования учебного курса «Экологического право».

Внедрение результатов научного исследования: Научные результаты внедрены в подготовке студентов Академии «Штефан чел Маре» Министерства Внутренних Дел Республики Молдова, а также в подготовке студентов Университета «Спиру Харет» города Констанция, Румыния.

NICOLAU INGRID-ILEANA

RAPORTUL JURIDIC DE DREPT AL MEDIULUI

Specialitatea: 12.00.02 – Drept public (drept ecologic)

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 25.01.2012

Hîrtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 2,0

Formatul hîrtiei 148,5x105

Tiraj 50 ex.

Comanda nr. 458

Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Chișinău, str. Gh. Asachi, 21 MD 2009

tel/fax: /+373 22/ 73-89-94

tel.: /+373 22/ 72-37-92